



Negativ sosial kontroll

En kvalitativ studie blant norsk-pakistanere i Rogaland

Kandidatnummer: 3013

VID vitenskapelige høgskole

Campus: Misjonshøgskolen

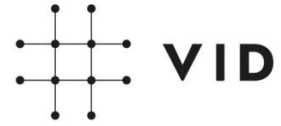
Bacheloroppgave

Bachelor i samfunnsfag

Kull: BSAMF2016

Antall ord: 9967

Dato: 09.05.2019



## Obligatorisk erklæring

Kandidatnummer: 3013
Navn på studiet: Bachelor i samfunnsfag
Navn på eksamen: Negativ sosial kontroll – En kvalitativ studie blant norsk-pakistanere i Rogaland
Emnekode: BASAMF 3000
Innleveringsfrist: 09.05.2019
Antall ord: 9967

### Eksempler på fusk i forbindelse med oppgaver og hjemmeeksamener:

- gjengivelse av stoff/materiale hentet fra lærebøker, andre fagbøker, tidsskrifter, egne eller andres oppgaver osv. som er framstilt uten kildehenvisning og klar markering av at det er sitater
- besvarelse eller tekst som er hentet fra internett og utgitt som egen besvarelse
- besvarelse som i sin helhet er brukt av studenten ved en tidligere eksamen
- besvarelse som er brukt av en annen person ved en tidligere eksamen
- besvarelse som er utarbeidet av en annen person for studenten
- innlevert arbeid av praktisk eller kunstnerisk art som er laget av andre enn studenten selv
- samarbeid som fører til at en besvarelse i det alt vesentlige er lik en annen besvarelse til samme eksamen der det kreves individuelle besvarelser

### Retningslinjer om fusk finner du her:

- lov 1. april 2005 nr. 15 om universiteter og høyskoler § 4-7 og § 4-8
- forskrift 11. desember 2015 nr. 1665 om [opptak, studier, eksamen og grader ved VID vitenskapelige høyskole](#) § 30
- retningslinjer for behandling av fusk eller forsøk på fusk ved VID vitenskapelig høyskole fastsatt 18. desember 2015.

**Ved å signere med kandidatnummer erklærer jeg å være kjent med VID vitenskapelige høyskoles retningslinjer om plagiering og fusk, og at min besvarelse er i samsvar med disse bestemmelsene.**

**Kandidatnummer: 3013**

#### **Bacheloroppgaver med karakteren A:**

Jeg samtykker i at min bacheloroppgave publiseres i VID vitenskapelig høyskole åpne elektroniske arkiv (VID OPEN):

Sett kryss      Ja:       Nei:

# Innholdsfortegnelse

<b>Sammendrag</b> .....	<b>4</b>
<b>1.0 Innledning</b> .....	<b>5</b>
1.1 Bakgrunn .....	5
1.2 Mitt personlige forhold til temaet .....	6
1.3 Problemstilling og avgrensning .....	8
<b>2.0 Tidligere forskning</b> .....	<b>8</b>
2.1 Førstegenerasjons bidrag om negativ sosial kontroll .....	9
2.2 Andregenerasjons bidrag om negativ sosial kontroll .....	11
2.3 Handlingsplan “Retten til å bestemme over eget liv” .....	11
2.4 Fafo-rapport: «Migrasjon, foreldreskap og sosial kontroll» .....	12
2.5 SIK-rapport: «Minoritetsfamiliers tanker om og erfaringer med- familierådgeving innad i og utenfor familien» .....	13
2.6 ISF-rapport: «Mellom makt og avmakt» .....	14
<b>3.0 Metodologiske tilnærminger</b> .....	<b>15</b>
3.1 Informanter .....	15
3.2 Intervju .....	16
3.3 Min rolle .....	19
3.4 Ethiske hensyn .....	19
<b>4.0 Teoretiske tilnærminger</b> .....	<b>20</b>
4.1 Hva er negativ sosial kontroll? .....	20
4.2 Ære .....	21
4.3 Kultur er noe vi gjør .....	22
<b>5.0 Presentasjon av funn</b> .....	<b>22</b>
<b>5.1 Ekteskap</b> .....	<b>23</b>
5.1.1 Arrangertekteskap .....	23
5.1.2 Kjærlighetsekteskap .....	24
5.1.3 Blandingsekteskap .....	25
<b>5.2 Endringer i familie og livsformer</b> .....	<b>25</b>
5.2.1 Fra storfamilie til kjernefamilie .....	26
5.2.2 Samboerskap .....	26
5.2.3 Enpersonshusholdning .....	27
<b>5.3 Begrensninger i livet</b> .....	<b>27</b>
5.3.1 Aktiviteter .....	27
5.3.2 Bekledning .....	29
<b>6.0 Konklusjon</b> .....	<b>30</b>
<b>7.0 Litteraturliste</b> .....	<b>32</b>

## **Sammendrag**

Temaet for denne oppgaven er negativ sosial kontroll, hvor jeg ønsket å finne ut av på hvilke områder i livet slike begrensninger blir satt for det norsk-pakistanere. Problemstillingen falt dermed på «*Hvordan oppleves negativ sosial kontroll for norsk-pakistanske kvinner og menn? Og hvilke erfaringer har de med å bryte med den sosiale normen?*» For å finne svar på dette ble kvalitative metode valgt, hvor jeg har benyttet meg av observasjoner i feltet, intervju og relevant litteratur.

Det har kommet frem at menn opplever negativ sosial kontroll like mye som kvinner. Menn vil ikke fremstå som ofre og kan ha vanskeligheter med å snakke om følelsene sine. Gradvis vil negativ sosial kontroll reduseres på grunn av barn av andre- og tredjegerasjons innvandrere skaper sin egen kultur. Kulturen har gradvis endret seg, fra det de selv vokste opp med av foreldregenerasjonen som var de første arbeidsmigrantene fra Pakistan til Norge for over femti år siden.

## **Summary**

The theme of this task is negative social control, where I wanted to find out in which areas of life such limitations are put in the Norwegian-Pakistani society. The objective therefore fell on “*How is negative social control experienced for Norwegian-Pakistani women and men? And what experiences do they have with breaking the social norm?*” In order to find answers to this, qualitative method was chosen, where I have used observations in the field, interviews and relevant literature.

It has emerged that men experience negative social control as much as women. Men will not appear to be victims and may have difficulty talking about their feelings. Gradually, negative social control will be reduced because of children of second and third generation immigrants creating their own culture, which is different from what they themselves grew up with of the first migrants from Pakistan to Norway for over fifty years ago.

## 1.0 Innledning

*“Bestefar i Pakistan har bestemt at jeg skal gifte meg.”*

Alle barna i 10. klasse på Rommen skole i Oslo gledet seg til å starte på videregående skole.

Mens de snakket om hva de skulle studere videre, fortalte ei klassevenninne på ungdomsskolen at hun ikke kunne fortsette på videregående skole. Fordi hennes bestefar i Pakistan hadde bestemt at det ikke var nødvendig for henne å studere noe utover det obligatoriske skoleløpet i Norge.

Istedenfor å gjøre egne valg som de andre i klassen og resten av det norske samfunnet, passet det best for storfamilien hennes at hun giftet seg med en bestefar hadde valgt ut, en som egnet godt for hele slekten.

Dette eksemplet skildrer en hendelse jeg opplevde med ei klassevenninne på ungdomsskolen. Jeg husker at det var veldig spesielt at hun ikke fikk lov til å fortsette utdanningen sin, mens vi andre tok det for gitt at vi skulle fortsette på videregående skole etter at pliktløpet på Rommen var unnagjort. Når jeg tenker tilbake på det, er det ironisk at mange av oss så på skolen som en byrde. Selv pleide jeg å sitte i timene og telle minutter til vi endelig skulle få fri.

Jeg tenker ofte på min venninne, og synes at det var dumt hun ikke skulle fortsette. Hun var nemlig en svært skoleflink og engasjert elev. I ettertid har jeg spurt meg selv gjentatte ganger: hva ville hun selv? Hvordan følte det for henne å ikke få bestemme over sitt eget liv? Hvordan kan slekten hennes som bor i Pakistan legge føringer for hvordan hun og foreldrene hennes skal leve sine liv i Norge? Innvandrerfamilier som for eksempel fra Pakistan i dette tilfellet, er i svært mange tilfeller utsatt for et utmattende press fra slektninger i opprinnelseslandet. Negativ sosial kontroll tar ikke hensyn til avstander og grenser. Det er en skjebne du har liten kontroll over, og konsekvensene av å bryte med urgamle tradisjoner er alt for ofte svært tragiske.

## 1.1 Bakgrunn

I denne bacheloroppgaven undersøkes det nærmere på et fenomen som jeg ble kjent med på 90-tallet, nemlig negativ sosial kontroll. Negativ sosial kontroll kan løst defineres som at andre personer forsøker å styre livene til de rundt seg mot deres vilje. Der individene blir utsatt for ulike former for begrensninger, tvang og press, for å kontrollere livsutfoldelsen til individene slik

at det er i tråd med familiens eller kollektivets normer. Dette temaet er like aktuelt å jobbe med i 2019 som det var for tjue år siden da klassevenninnen min gikk på siste året på ungdomsskolen.

I dag er negativ sosial kontroll et svært aktuelt tema som med jevne mellomrom dukker opp i offentlige debatter her til lands, så vel som i andre land (uten at jeg skal utdype det videre i min oppgave). Et tydelig eksempel jeg vil trekke frem er “de skamløse jentene” med boken *Skamløs* (Bile, Srour & Herz, 2017). Med denne boken satte forfatterne negativ sosial kontroll for alvor på dagsorden. På grunn av deres engasjement, fikk norske myndigheter øynene opp for problemstillingene rundt dette temaet. På relativt kort tid ble flere sentrale dokumenter vedrørende negativ sosial kontroll utarbeidet. Ett av dokumentene er handlingsplan mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse for perioden 2017-2020 *Retten til å bestemme over eget liv* (Justis- og beredskapsdepartementet, 2017). Bekjempelsen av negativ sosial kontroll er høyt prioritert av norske myndigheter, og blir sett på som et alvorlig samfunnsproblem fordi det kan ha store konsekvenser i form av psykiske helseproblemer for de som blir utsatt for det. Problematikken fører dessuten med seg betydelige økonomiske kostnader for samfunnet. Eksempel på kostnadsdrivere kan være ulike sikkerhetstiltak som må fasiliteres for individer som har brutt med familien. Andre tiltak som tas i bruk kan være krisesenter, barnevern, integreringsrådgivere, politi og lignende instanser. Hjelpeapparat og ressurser som blir involvert i slike saker blir fort omfattende og derav også kostbart for samfunnet.

## **1.2 Mitt personlige forhold til temaet**

Jeg har selv vært vitne til at både kvinner og menn opplever negativ sosial kontroll i det norske samfunnet. Derfor føler jeg at det er viktig at jeg deler noen ord om meg selv og mitt personlige forhold til dette prosjektet. Jeg velger å dele historien min i håp om at flere norsk-pakistanere tør å være åpne og i tillegg være med på å fjerne det skjulte tabuet som eksisterer i det norsk-pakistanske samfunnet.

Jeg er førstegenerasjonsinnvandrer fra Pakistan. Min far sammen med mange andre kom til Norge på begynnelsen av 1970-tallet, som en av de første arbeidsmigrantene. Kort tid etter var han på ferie i Pakistan for å gifte seg med min mor. Ekteskapet var arrangert av hans familie og min mors far. Jeg og mine tre søsken kom til Norge på familiegjenforening med mamma i 1986.

Vi har vokst opp i Oslo, fulgt det norske skolesystemet, lært om de norske verdiene, holdningene og ikke minst kulturen i det individualistiske norske samfunnet.

Bak husets fire vegger har foreldrene mine som mange andre med samme innvandrerbakgrunn oppdratt barna som en klassisk patriarkalsk familie med autoritær oppdragelse. De har fulgt den kollektivistiske kulturen der verdier som lydighet, respekt, og ære er sentralt, og det kjente begrepet “hva vil folk si?” spiller en fremtredende rolle. Det har ikke alltid vært like enkelt for foreldrene våre å oppdra oss i et samfunn som er umåtelig annerledes enn det de selv vokste opp i. Fraværet av å ikke ha storfamilien rundt seg for å hjelpe til har vært utfordrende for mine foreldre fordi storfamilien er kjernen i pakistansk kultur og noe de selv var vant med.

Da jeg var i tyveårene innledet jeg et hemmelig forhold med en norsk-pakistansk gutt. Vi holdt det hemmelig i fem år for våre foreldre, søsken, familiens bekjente og venner på grunn av den sosiale normen i den pakistanske kulturen som sier at man ikke skal ha kjæresten. Forholdet vårt tok slutt fordi forventningene og presset fra foreldrene, spesielt fra moren hans, ble for mye for han. Familien hans ønsket at deres eldste sønn skulle gifte seg innad i slekten og helst innenfor den samme landsbyen de var fra med samme kastesystem som de selv var en del av. I ettertid har jeg spurt meg selv hvorfor det ikke var nok for foreldrene hans at jeg var av samme etnisitet, snakket samme språk og var vokst opp med samme religion? Hvorfor ville ikke de akseptere meg som deres svigerdatter? I ettertid har jeg forstått at jeg ble sett på som uanstendig i deres øyne fordi jeg ikke fulgte den samme sosiale normen som hans familie. I samtaler med han til denne oppgaven har jeg fått bekrefte at familien hans også fryktet at jeg ikke kom til å ta vare på han og familien hans fordi jeg er oppvokst i Norge og ikke kommer til å underordne meg slik som en svigerdatter fra Pakistan ville ha gjort. Dette førte til at han havnet i en indre konflikt i forhold til hvem han skulle være lojal mot, foreldrene eller kjærligheten. Hvis han satset på kjærligheten risikerte han å skade familiens ære, miste status og bli utstøtt fra familien. Hadde han valgt denne veien hadde han heller ikke fått følge av foreldrene sine ved frieriet. Hvem ville godta ham som sin svigersønn uten foreldrenes velsignelse? Hvis han fulgte familiens normer slapp han å bli utstøtt og ensom. Valget ble til slutt vanskelig, men nødvendig har han fortalt meg. Han ville bidra til å opprettholde familiens ære og bli sett på som en god sønn. På det tidspunktet innebar det at han måtte skaffe dem en tradisjonell svigerdatter som sannsynligvis kunne ta godt vare på

foreldrene hans. Dette ble hans måte å si takk til foreldrene etter alt det de ofret for han under oppfostringen.

### **1.3 Problemstilling og avgrensning**

Med denne erfaringen som bakteppe har jeg undersøkt negativ sosial kontroll i det pakistanske miljøet i Rogaland. Problemstillingen i denne oppgaven er:

*Hvordan oppleves negativ sosial kontroll for norsk-pakistanske kvinner og menn? Hvilke erfaringer har de med å bryte med den sosiale normen?*

Jeg inkluderte menn i min oppgave fordi dette skjer i utstrakt grad med begge kjønn og jeg synes fremstillingen blir ensidig hvis jeg kun ser på ett av kjønnene. For å avgrense oppgaven fokuserte jeg utelukkende på innvandrere fra Pakistan i Rogaland. I alle samfunn og grupper finnes det utfordringer og konflikter. Det er ulike måter å utøve sosial kontroll på. Når den sosiale kontrollen får negative konsekvenser blir det negativ sosial kontroll. Jeg ønsker ikke å kritisere den pakistanske kulturen med denne oppgaven, men heller å forstå og forklare hvordan negativ sosial kontroll kan oppstå og prøve å endre holdninger. I Norge vokser unge menn og kvinner opp med begrensninger på friheten til å bestemme over egne liv. Derfor synes jeg det er veldig interessant å studere negativ sosial kontroll, ikke minst fordi det er relevant for det flerkulturelle Norge der det er vanlig å følge transnasjonale familiære praksiser.

### **2.0 Tidligere forskning**

I Norge er det mange kvinner og menn med norsk-pakistansk bakgrunn som var tidlig ute med å belyse denne problemstillingen. De har egne erfaringer med negativ sosial kontroll og har gått mot den sosiale normen i det pakistanske miljøet. De har fortalt om egne opplevelser på ulike måter. Noen har regissert filmer og dokumentarer, og noen har fortalt historiene sine ved å skrive bøker og debattinnlegg. Selv om majoriteten av omtale rundt negativ sosial kontroll ikke faller innenfor retningslinjene for vitenskapelig forskning, har jeg plukket ut noen av mange personer som har bidratt med et viktig grunnlag for å etablere en felles forståelse om negativ sosial kontroll både på nasjonalt og globalt nivå.



Jeg starter med å presentere fem førstegenerasjonsinnvandrere, tre kvinner og to menn, med sine erfaringer. Deretter omtaler jeg «de skamløse jentene» som i denne sammenhengen kan regnes som andre eller tredje generasjons tilskudd til debatten. De var med på å sette negativ sosial kontroll på agendaen for regjeringens handlingsplan. Handlingsplanen regnes heller ikke som forskning, men jeg synes den er viktig å inkludere i denne sammenhengen fordi den etablerer en felles forståelse for temaet i hele Norge. Avslutningsvis ser jeg nærmere på tre forskningsrapporter som handler om negativ sosial kontroll. Jeg begynner med den nyeste rapporten fra Fagbevegelsens senter for forskning, utredning og dokumentasjon (FAFO) *Migrasjon, foreldreskap og sosial kontroll* (Friberg & Bjørnset, 2019). Så går jeg over til rapporten: *Minoritetsfamiliers tanker om og erfaringer med familierådgeving innad i og utenfor familien* utgitt av Senter for interkulturell kommunikasjon (SIK) (Odden, Ryndyk & Ådna, 2015). Jeg inkluderer også relevante aspekter fra rapporten: *Mellom makt og avmakt rapport om unge menn, tvangsekteskap, vold og kontroll* (Bredal, 2011).

## **2.1 Førstegenerasjons bidrag om negativ sosial kontroll**

Shabana Rehman Gaarder er forfatter av blant annet boken *Blåveis – min vei ut av volden* (Rehman, 2009). I boken skildrer hun egne erfaringer med negativ sosial kontroll og vold. Hun kan regnes som en av de første offentlige stemmene i debatten rundt negativ sosial kontroll i Norge. Shabana Rehman og familien hennes har både brutt med normene til det pakistanske samfunnet og stått i kampen mot konsekvensene for hennes handlinger. I dag er hun leder for stiftelsen «Født fri» som har i oppgave å bekjempe blant annet negativ sosial kontroll og æres- og skamkultur (fodtfri.no, 2018).

Deepika Thathaal, også kjent som Deeyah Khan, måtte forlate Norge i 1996 som 17-åring etter alvorlige trusler mot henne og familien hennes. Musikkarrieren hennes ble ikke ansett som et anstendig yrkesvalg for det pakistanske miljøet i Norge, og spesielt ikke for jenter. I senere tid har hun regissert en rekke dokumentarer, blant annet «Banaz – A love story» (Fuuse films, 2012), som har vunnet en rekke internasjonale priser. Denne dokumentaren handler om en jente som forelsker seg i feil mann og blir utsatt for æreskriminalitet. Banaz oppsøker politiet i England ved fem forskjellige anledninger der hun forteller om at hun er utsatt for negativ sosial kontroll, vold

og trusler uten å få hjelp. Historien om Banaz ender i tragedie fordi hun blir drept av faren, onkelen og fetterne sine, kun for å gjenopprette æren til slekten (Khan, 2013). Dokumentaren blir nå brukt av politiet i England i opplæringsøyemed. Dokumentaren har også blitt vist i flere land i ulike sammenhenger, som i Genève for FNs` høykommissær for menneskerettigheter og i Sverige på en konferanse om æresrelatert vold (Rognmo, 2014).

Iram Haq er en annen norsk-pakistansk kvinnelig regissør som på mange måter kan sammenlignes med Khan fordi hun belyser mange av de samme problemstillingene forbundet med negativ sosial kontroll. «Hva vil folk si» (Haq, 2017) og «Jeg er din» (Haq, 2013), er til dels selvbiografiske filmer som handler om Haq sine erfaringer og personlige kamper mot æreskulturen, presset og kontrollen det pakistanske miljøet legger på skuldrene til folk som ikke oppfyller kravene til det å leve som en “god muslim”.

Filmen «Hva vil folk si» (Haq, 2017) handler om ei norsk-pakistansk jente som lever et dobbeltliv. I filmen forsøker hovedpersonen å leve et friere liv mer i tråd med det norske samfunnets levesett, samtidig som hun ikke fornærmer foreldrenes kultur. Når hun blir oppdaget med en norsk kjæreste, synes de at hun har blitt for norsk. Hun blir tvangssendt til foreldrenes hjemland for å lære seg pakistansk kultur. Iram Haq har selv uttalt ved flere anledninger at hun har erfart negativ sosial kontroll og uttalt at det er et komplekst fenomen med mange nyanser som ikke skal forties (Mohr, 2017).

Abid Raja er en kjent norsk-pakistansk advokat og politiker. Han har hatt en tøff oppvekst hjemme hos foreldrene, der han på et tidspunkt ble plassert på ungdomshjem av barnevernet. Da han flyttet tilbake til foreldrene etter oppholdet på ungdomshjemmet, ble han sendt til Pakistan fordi foreldrene trengte hjelp av storfamilien til å oppdra han. Valg av ektefelle var også en lang kamp med både foreldre og storfamilien i Pakistan som ikke godtok at han giftet seg ut av familien og i tillegg til noen fra lavere kaste. Han måtte holde forholdet med kjæresten skjult på grunn av negativ sosial kontroll helt til de godtok valget hans (Pettersen, 2007).

Noman Mubashir var en av de første med pakistansk bakgrunn på tv-skjermer i Norge. For noen få år siden sto han frem som homofil etter å ha blitt inspirert av en tale kongen holdt på en hagefest ved slottet i 2016. I talen sin snakket kongen om hvor inkluderende og varme nordmenn er. Noman Mubashir har unngått å oppholde seg enkelte steder der mange med pakistansk

bakgrunn oppholder seg, der det forventes å følge den samme oppskriften på livet (Lea, 2018). Dette er for å ta avstand fra den sosiale kontrollen. I den pakistanske kulturen forventes det at alle skal gifte seg med noen av motsatt kjønn, få barn og familie i tradisjonell forstand.

## **2.2 Andregenerasjons bidrag om negativ sosial kontroll**

Forskjellen mellom første og den andre generasjonens bidrag mot negativ sosial kontroll er at den første generasjonen i all hovedsak har stått alene som enkeltindivider og frontet problematikken på individnivå. I kontrast til dette står den andre generasjonen samlet som en gruppe som kjemper i fellesskap mot negativ sosial kontroll. Problematikken har gått fra å være en minoritetskamp, til å bli en samfunnskamp og en offentlig debatt slik situasjonen er i dag.

Nancy Herz, Amina Bile og Sofie N. Srour har gitt ut boken *Skamløs* (Bile, et al., 2017). Boken er et viktig tilskudd i debatten om negativ sosial kontroll. I boken kritiserer jentene ulike innvandremiljøer for å sette begrensninger for kvinner i Norge, men allikevel føler ikke kvinnene seg frie til å utfolde seg slik som de selv ønsker. Det hele startet med at Nancy Herz skrev et innlegg i Aftenposten «Vi er de skamløse arabiske jentene og vår tid begynner nå» (Herz, 2016). Så kom Sofie Nesrine på banen med sitt innlegg «Kjære jente som lever i glasshus: Det er ingen skam å være fri» (Nesrine, 2016). Disse innleggene gjorde at Amina Bile også fikk mot til å ta i et tak med sitt innlegg, «Hurra for de skamløse jentene som står frem! Nå tør jeg også» (Bile, 2016).

## **2.3 Handlingsplan “Retten til å bestemme over eget liv”**

Justis- og beredskapsdepartementet (JD) definerer negativ sosial kontroll som «ulike former for oppsyn, press, trusler og tvang som utøves for å sikre at enkeltpersoner lever i tråd med familiens eller gruppens normer. Kontrollen kjennetegnes ved at den er systematisk og kan bryte med den enkeltes rettigheter i henhold til blant annet barnekonvensjonen og norsk lov» (JD, 2017).

Handlingsplanens formål er å motvirke negativ sosial kontroll i Norge. Slik vil flere mennesker med innvandrerbakgrunn i det norske samfunnet få retten til å bestemme over sitt eget liv og føle seg frie fra den negative sosiale kontrollen. Denne handlingsplanen har fem ulike innsatsområder

med 28 ulike tiltak utarbeidet av syv departementer. Gjennomføring av handlingsplanen skjer via en koordineringsgruppe som ledes av Integrerings-og mangfoldsdirektoratet (IMDi) og består av Barne-, ungdoms og familiedirektoratet, Helsedirektoratet og IMDi.

De fem innsatsområdene er;

- 1: Et styrket rettsvern for utsatte personer
- 2: Styrke hjelpen til personer som bryter med familie og nettverk
- 3: Endring av holdninger og praksis i berørte miljøer
- 4: Styrke kunnskapen i tjenestetilbudet
- 5: Styrke forskning og øke kunnskapsdeling

#### **2.4 Fafo-rapport: «Migrasjon, foreldreskap og sosial kontroll»**

Rapporten skal være et ledd i IMDi sitt arbeid med handlingsplanen mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlesting. Rapporten er basert på spørreundersøkelser av ungdommer som går på videregående skoler på Østlandet. Analysene i «*Migrasjon, foreldreskap og sosial kontroll*» viser at innvandrere fra Pakistan formidler flere konservative holdninger til sine barn enn den norske befolkningen.

Her kommer det tydelig fram at foreldrene opplever en grunnleggende usikkerhet i møte med det norske samfunnet. Pakistanske foreldre er gjennomgående bekymret for at deres barn skal havne i kriminelle eller rusbelastede miljøer. Videre er de også bekymret for at ungdommene ikke skal fullføre skolegangen. Analysene i rapporten peker også på at foreldregenerasjonen er urolige for ulike former for sosial organisering med konsekvenser for selvbestemmelse i det norske samfunnet. Foreldregenerasjonen har tilbragt første halvdel av livet sitt i et samfunn særdeles annerledes enn det norske samfunnet. I Pakistan har de eldre makt og autoritet, mens de unge skal adlyde. I Norge, hvor foreldregenerasjonen skal tilbringe sin andre halvdel av livet, står selvrealisering og frihet sterkt. Her skal de tilbringe sin alderdom og har derfor store forventninger til barnas livsvalg.

Analysen av de unges erfaringer viser at dette er et komplekst fenomen. Mange opplever å stå med en fot i hver leir og havner således i verdi- og lojalitetskonflikter med familien. Videre tydeliggjør Fafo-rapporten at det pågår en sosial endring der liberale familiepraksiser praktiseres, og at det blir stadig mindre foreldrerestriksjoner. De første innvandrerne fra Pakistan har bodd i Norge i nærmere femti år. Til tross for at en stor andel av norsk-pakistanske familier forsøker å beholde så mye de kan av verdiene fra hjemlandet, begynner assimileringen mot norske verdier å få et betydelig fotfeste i det norsk-pakistanske miljøet. Dette er en naturlig del av assimileringprosessen og tilpasningen i forhold til nye kulturer og levesett. Samtidig som dette pågår, forstår norsk-pakistanske familier i større grad enn før at praksiser som fungerer fint i Pakistan, ofte byr på konflikter i det nye hjemlandet (Friberg & Bjørnset, 2019).

## **2.5 SIK-rapport: «Minoritetsfamiliers tanker om og erfaringer med familierådgiving innad i og utenfor familien»**

Denne rapporten definerer sosial kontroll som “Situasjoner hvor ulike virkemidler tas i bruk for å vise at sosial atferd er ønsket eller uønsket i en gruppe” (Odden, Ryndyk & Ådna, 2015, s. 38).

Rapporten er ikke en direkte forskning om negativ sosial kontroll, men den er inne på tematikken når det belyses utfordringer innvandrere møter på i det norske samfunnet. Den har flere elementer av seg som er aktuelle for problemstillingen i denne oppgaven, derfor tas den med under kapittelet om tidligere forskning. Noen av utfordringene innvandrerfamiliene møter på skyldes at de er transnasjonale. Dette blir sett på som både forventninger og sosial kontroll fra slektninger i hjemlandet. For å beskytte seg selv fra å bli utestengt fra det som er normen i gruppen, utsetter familiene barna sine for negativ sosial kontroll når det kommer til hvem barna skal ha kontakt med. Hvem de skal gifte seg med, valg av studier og hva slags fritidsaktiviteter og innetider de skal ha. En av konsekvensene ved å bryte med foreldrenes ønsker og forventninger er å bli sendt til slektninger i hjemlandet. Videre kommer det frem at pakistanske foreldre er redde for at barna deres skal bli for “norske” og miste sin pakistanske identitet. For barn av innvandrere fra Pakistan kan ungdomstiden være vanskelig. Når ungdommene står med en fot i hver leir, dannes det en «tredje kultur» som inneholder elementer av både den norske og den pakistanske kulturen (Odden, Ryndyk & Ådna, 2015).

## **2.6 ISF-rapport: «Mellom makt og avmakt»**

Denne rapporten viser at menn er både utsatte for og samtidig utøvere av negativ sosial kontroll i rollen som sønn, bror, fetter og kjæreste. Kontrollen er ikke bare pålagt av foreldre, men kan også forventes av andre i familien, eller til og med av personer utenfor familien. Det forventes av brødre at de skal forhindre at søsteren deres blir en dårlig kvinne. Dårlig er ikke noe en kvinne er, men noe hun blir til i andres øyne. Videre kommer det frem at kollektivets oppgave er å passe på at kvinners gode rykte ivaretas, og æren er betinget av mennenes evne til å forsørge og beskytte familien.

Denne rapporten belyser at menn er reserverte med å fortelle at de har det tøft hjemme. De har en høyere terskel for å be om hjelp. Noen av årsakene er at de ikke vil fremstå som svake eller som et offer. Selv om menn også er utsatt for negativ sosial kontroll, eksisterer det et tydelig skille i forhold til kvinnenens situasjon. Menn har i sterk kontrast til kvinner et større handlingsrom i de situasjonene hvor de ikke gjør som foreldrene ønsker. Når mennene forteller om sine opplevelser, kommer det frem at de føler seg psykisk presset fordi de vil ikke ødelegge familiens ære og rykte. Rollen som en sønn er krevende, og det forventes mye av dem.

Videre viser rapporten at flere menn enn kvinner blir sendt til opprinnelseslandet mot sin vilje for å "få skikk på ham" i oppdragelsesøyemed, eller for å gifte ham bort for å få ham på rett kjøp. Menn blir ikke stimulert til eller får lov til å gjøre eller ta ansvar for egne individuelle beslutninger. Dette fører til at de blir vinglete mellom det de vil selv og hensynet til andre. Veldig mange foreldre er redde for at sønnen skal bli «fornorsket».

Mange kvinner og menn utvider handlingsrommet sitt i det skjulte, ved å ha hemmelige kjærester og derav leve dobbeltliv. Det oppleves ikke som problematisk for den som innleder et forhold, men kan skape konflikter dersom de ønsker å gifte seg med kvinnen, som i familiens øyne har mistet ærbarhet. Mange menn blir også tvunget til å gifte seg mot sin vilje, mens andre blir presset til å gjøre det slutt med kjæresten ved å tale nedsettende om kvinnen sønnen selv har valgt. Norsk-pakistanske kvinner omtales som «løse», dominerende og svikefulle, og sønnen advares mot å stole på dem.

Rapporten viser at flere studier dokumenterer at menn kan bli tvunget inn i arrangerte ekteskap mot sin vilje av foreldre og andre slektninger. Menn møter lignende forventninger om innordning

som kvinner, der foreldrene har mye å si når det gjelder barnas ekteskap. De negative reaksjonene mennene kan få på grunn av kjæresten kan ikke sammenlignes med stempling og avstraffelse av kvinner som «dårlige» (Bredal, 2011).

### **3.0 Metodologiske tilnærminger**

“Tesen om at samfunnsvitenskapelig forskning ikke bare skal bidra til forståelse av samfunnet, men også til forbedring av det, har stått sterkt i nyere vitenskapsteori” (Hammersley & Atkinson, 2006).

Fra et personlig ståsted liker jeg dette utsagnet svært godt fordi det beskriver svært mye om min motivasjon bak årsaken til at jeg valgte negativ sosial kontroll som tema for dette prosjektet. Det er et forholdsvis lite omtalt tema til tross for at det berører svært mange i dagens samfunn. Jeg har selv hatt erfaring med problematikken og gjort observasjoner i miljøet og har i lang tid ønsket å komme i kontakt med andre for å høre om deres erfaringer i forhold til dette.

Siden bacheloroppgaven handler om hvordan det oppleves for pakistanske kvinner og menn å bryte med de sosiale normene i den pakistanske kulturen, er det viktig å belyse informantenes opplevelse og erfaringer av negativ sosial kontroll. Jeg ønsker i denne oppgaven å komme i dybden på menneskers opplevelser og erfaring med å bli utsatt for ulike former for begrensninger, slik at deres livsutfoldelse er i tråd med familiens eller kollektivets normer. For å komme i dybden ble det valgt kvalitativ forskningsmetode, og dybdeintervju som er basert på god dialog mellom forsker og informant for å få frem refleksjoner (Tjora 2010, s. 21).

Ifølge Pål Repstad (2007, s. 23) er det hva man skal studere som bør avgjøre hvilken fremgangsmåte man velger. Aksel Tjora (2010, s. 19) forklarer at kvalitativ forskning vektlegger forståelse og innsikt, som preges av et deltakerfokuset forhold mellom informant og forsker. Mens kvantitativ forskning gir en forklaring og oversikt over antall enheter ved bruk av statistikk.

### **3.1 Informanter**

Hagen og Skorpen (2016, s. 12) forklarer at feltarbeid har tradisjonelt foregått i såkalte «andre kulturer». I mitt tilfelle ble det mine foreldres kultur som ble feltet jeg undersøkte i Rogaland.

Det å vokse opp med to kulturer skapte en interesse og nysgjerrighet for tematikken. En av utfordringene man kan møte på ved å velge sin egen kultur er at det ikke alltid blir mulig å innta en nybegynner rolle (Hammersley & Atkinson 2006, s. 131). Foreldregenerasjonen fra Pakistan har bodd i Norge i over 50 år og det vekker en nysgjerrighet på hvor mye av tradisjonene de velger å videreføre til neste generasjon. Kriteriene for informantene i denne oppgaven er at de skal være norsk-pakistanere det vil si enten født i Norge av pakistanske foreldre eller innvandret fra Pakistan til Norge i ung alder. Målgruppen er fra 30 år til 40 år fordi da har de gjort egne erfaringer med negativ sosial kontroll og reflektert rundt oppveksten og normene i både foreldrenes kultur hjemme og den norske kulturen ute i samfunnet. Informantene er hentet inn i etterkant av at problemstillingen er satt.

Hammersley & Atkinson (2006, s. 121) mener at man kan ikke unngå å ta hensyn til kjønnsaspektet, og betydningen av kjønn varierer etter hva man skal forske på. Som kvinnelig forsker kan man oppleve å få mindre tilgang til enkelte miljøer spesielt der kjønnsroller har stor betydning. Dette tenker jeg kan være en av årsakene til at det var vanskelig og tok lang tid å finne mannlige informanter, som var villig til å stille opp til intervju. En annen årsak kan være frykt for at jeg som norsk-pakistaner intervjuer andre norsk-pakistanere. Fordelen er at jeg kjenner kulturen og språket, og vil klare å forstå ganske raskt hva de mener uten å forklare for mye. Lokale medstudenter har fungert som portvakter for denne forskningen. De er kun blitt involvert for å finne norsk-pakistanere i deres nettverk.

### **3.2 Intervju**

Det ble utført til sammen 6 dybdeintervjuer med henholdsvis 3 menn som har fått fiktive navn Yonas, Mikael, og Josef og 3 kvinner som blir kalt for Sarah, Naila og Kiran i denne oppgaven. Så langt det var mulig ble det forsøkt å rekruttere informanter på en mest mulig strategisk måte. Med det menes det at utvalget ikke var tilfeldig valgt, men basert på en forutsetning om at de sannsynligvis hadde erfaring med negativ sosial kontroll og evne til å reflektere rundt temaet.

Årsaken til at det ble valgt dybdeintervjuet som primær forskningsmetode er at da får man et godt innblikk i andres erfaringer, meninger og et interessant innblikk i verden sett fra deres ståsted (Tjora 2010, s. 91).



På et tidspunkt ble det også vurdert kvantitative forskningsmetoder som spørreskjema. En slik fremgangsmåte kunne vært velegnet for å tilegne seg en pekepinn på omfang og utbredelse av negativ sosial kontroll. Størrelser det går an å tallfeste. Men fordi det var viktig for å få et perspektiv av informantenes opplevde virkelighet med negativ sosial kontroll på en dypere måte enn det kvantitative metoder gir rom for ble kvalitativ metode valgt. I tillegg til litteraturstudie og deltakende observasjoner i feltet.

Det ble tidlig klart at det kunne bli utfordrende å få tak i nok personer som ønsket å stille opp til et intervju. Spesielt mannlige informanter ville bli en utfordring. I begynnelsen fikk jeg som nevnt hjelp fra medstudenter og andre i nettverket rundt meg. For å lykkes enda bedre med å få tak i aktuelle informanter tilstrebet jeg å ufarliggjøre situasjonen ved å skape en avslappet ramme rundt intervjuet. Jeg foreslo at vi kunne møtes over en kopp kaffe på et sted i byen eller på deres arbeidsplass hvis det fungerte bedre for dem. Fire av informantene valgte å treffe meg på ulike caféer i Stavanger. Mens Naila valgte å treffe meg på VID Vitenskapelig høgskole i Stavanger. Og Mikael valgte Sølvberget bibliotek og kulturhus i Stavanger sentrum.

Flere studier peker på at det er mange forhold å ta i betraktning når det skal velges et sted for intervjuet. For noen kan det være svært forstyrrende å bli intervjuet med flere personer rundt seg, som for eksempel på en cafe, mens for andre innebærer dette en trygghet (Tjora 2010, s. 104). I noen tilfeller kan det å intervjuer folk hjemme ha fordeler ved at informanten kommer tettere på sin personlige historie og har mulighet til å illustrere deler av svarene ved hjelp av personlige gjenstander, og ikke minst, føle seg langt mer komfortabel sammenlignet med upersonlige lokasjoner (Tjora 2010, s. 105). Jeg var klar over åpenbare forhold som dette, men tillot i de fleste tilfellene informantene stor frihet i valg av sted for intervjuet.

Gjennomføringen av dybdeintervjuene startet med svært enkle oppvarmingsspørsmål og gjerne noen digresjoner for å få informantene til å slappe av og vite at det er greit å snakke om ting de ikke hadde mentalt forberedt på forhånd. Jeg inkluderte standardiserte spørsmål i denne runden for å få et komparativt grunnlag med de andre intervjuene samt skape en flyt i spørsmålene slik at informanten kom inn en komfortabel rytme.

Etter den innledende “bli kjent” runden hvor jeg ble forholdsvis kjent med informantenes bakgrunn og perspektiver startet jeg med kjernes spørsmålene eller refleksjonsspørsmål som det

(Tjora 2010, s. 96) også kalles. Refleksjonsspørsmålene hadde jeg brukt god tid på å forberede og jeg hadde i tillegg supplert flere av disse spørsmålene med oppfølgingsspørsmål i tilfelle dette ble nødvendig. I mange tilfeller stilte jeg oppfølgingsspørsmål uavhengig av intervjuguiden basert på interessante momenter som dukket opp under samtalene. Avhengig av hvor avslappet og avbalansert informantene var, lot jeg de noen ganger styre retningen på intervjuet for å se hvor det ledet hen. På den måten ble intervjuene noen ganger eksplorerende, men også litt rundere i formen.

En betydelig utfordring som dukket opp var at noen av informantene var tilbaketrukne, hvert fall innledningsvis, med privat informasjon. Jeg forstod også at noen informanter forsøkte å svare “korrekt” på spørsmålene og for å ikke sette seg i et dårlig lys basert på kulturen og normene i det norsk-pakistanske miljøet eller nær familie muligens ville vurdert som tvilsomme moralske og etiske handlinger. Heldigvis var jeg godt forberedt på at dette sannsynligvis ville inntreffe og at det er en implisitt del av dybdeintervjuets identitet. Spesielt gjeldene blir denne tematikken når dybdeintervjuene tar for seg emner som gjerne er sensitive og personlige for informantene. Likevel, jeg var som nevnt forberedt og bevisst på at jeg trengte utdypende og ærlige svar fra informantene på sentrale nøkkelspørsmål jeg hadde forberedt. Et godt eksempel på en slik situasjon fikk jeg tidlig oppleve da jeg intervjuet Sarah og spurte henne om oppveksten hun hadde hatt. Tidlig i intervjuet fortalte hun at hun aldri hadde hatt noen behov for å skjule noe for foreldrene i ung alder. Men, på slutten av intervjuet fortalte hun at hun hadde tatt piercinger i relativt ung alder og holdt de skjult for foreldrene og andre norsk-pakistanere fordi det ikke er helt i tråd med normen.

Selv om det i noen tilfeller var litt ubehagelig å grave for mye i spørsmål jeg merket de ikke var komfortable med, tillot jeg meg å gjøre det ved å omformulere spørsmål, legge det litt på siden for deretter å ta de opp senere eller vente på at informanten selv var klar til å legge flere kort på bordet.

På tampen av intervjuene rundet jeg av med typiske avrundingsspørsmål for å normalisere situasjonen igjen og skape rom for at jeg kunne ta kontakt med personen igjen hvis det skulle vise seg å bli nødvendig.

Intervjuene varte mellom 1-2 timer og jeg tok notater mens jeg intervjuet. Bak den overordnede strukturen på intervjuene hadde jeg på forhånd jobbet mye med intervjuguiden jeg benyttet under intervjuene. Selv om dybdeintervjuer i stor grad dreier seg om samtaler mellom mennesker, er det en innebygget forventning fra informantens side at han skal svare på spørsmål som er utarbeidet av intervjueren på forhånd. En fordel ved denne asymmetriske interaksjonen er at det sikrer flyt og forhåndsdefinerte rammer for situasjonen. Likevel, intervjusituasjonen bør ikke bli for stiv og skjematisk, for da kan intervjuobjektet gjerne reservere seg mot å fortelle for mye (Tjora 2010, s. 92). På slutten av intervjuet valgte Yonas å åpne seg og ville røpe hans erfaringer om temaet. For min egen del hadde jeg jobbet såpass mye med intervjuguiden på forhånd, at jeg slapp å hvile meg alt for mye på den under selve intervjuene. På den måten følte jeg meg trygg nok til å stille riktige oppfølgingsspørsmål underveis i samtalene uten at jeg var redd for at jeg sporet for mye vekk fra intervjuguiden.

### **3.3 Min rolle**

Som en norsk-pakistaner selv kan det både være en ulempe og en fordel. Ulempe i den forstand at andre norsk-pakistanere ikke vil åpne seg og dele sine erfaringer med meg. De ville kanskje forholdt seg annerledes med en norsk forsker enn det de gjør med en kvinnelig norsk-pakistaner som stiller til tider personlige spørsmål. Mine informanter ble informert på forhånd at de var frie til å la være å svare på noen spørsmål hvis de enten ble vanskelige å snakke om eller om det var noe de ikke ville dele med meg. Fordelen er jeg kjenner veldig godt til kulturen og språket og de trenger ikke å forklare veldig mye før jeg forstår hva de mener.

### **3.4 Ethiske hensyn**

Selv om jeg har et vesentlig førstehåndskunnskapsgrunnlag i forhold til dette emnet, er det essensielt for oppgaven sin integritet at jeg etter beste evne går inn i en forskerrolle og skaper tydelig distanse til disse erfaringene, fullt vitende om at jeg ikke kan ha et kulturelt bias som påvirker dømmekraften min i det videre arbeidet med å formidle dette på en analytisk og utforskende måte. Jeg var veldig klar på å formidle til informantene jeg benyttet meg av i denne

oppgaven at identiteten deres holdes anonym. Det var ikke enkelt for alle informantene å stille opp til intervju og jeg var tydelig på at jeg skulle sørge for å anonymisere dem og å unnlate å bruke sensitive opplysninger som kan bidra til å identifisere dem. Siden det ikke ble benyttet av lydopptaker tilbød jeg meg at informantene kunne få lov til å lese utdragene eller sitatene der de ble nevnt. De gangene jeg ble spurt om det, lot jeg dem lese det.

#### **4.0 Teoretiske tilnærminger**

I dette kapitlet blir det presentert noen teoretiske tilnærminger som ligger til grunn for analysene. Jeg starter med å definere negativ sosial kontroll før jeg går over til æresbegrepet. Til slutt tar jeg for meg det dynamiske kulturbegrepet fordi det ikke er generaliserende og det legger vekt på hvorfor mennesker handler slik som de gjør.

#### **4.1 Hva er negativ sosial kontroll?**

Sosial kontroll brukes ved å begrense for individuell atferd som bestemmes av familien eller det samfunnet de er en del av. Negativ sosial kontroll oppstår når grunnleggende rettigheter som å bestemme over eget liv blir brutt (Burner & Tjora, 2018). Alle sosiale systemer går ut fra at det finnes normer og regler for hva som er lov og hva som ikke er tillat. Disse reglene er ikke nedskrevne. Noen normer gjelder bare for kvinner, eller bare for menn, mens andre normer omfatter hele samfunnet. Thomas Hylland Eriksen forklarer normenes allestedsnærværelse betyr ikke at det er fullstendig enighet om, eller total lydighet i forhold til de uskrevne reglene i et samfunn (Eriksen, 2010, s. 66). Det finnes normer og tradisjoner om at norsk-pakistanske kvinner og menn skal la foreldrene velge hvem de skal gifte seg med. Eller at ektepar skal bo hos mannens familie uten at alle norsk-pakistanere følger dem. Disse reglene kommer med sanksjoner, det kan være blant annet positiv eller negativ omtale. Eriksen mener at system av sanksjoner ved normbrudd kalles for sosial kontroll (Eriksen, 2010, s. 66). Familien og det norsk-pakistanske samfunnet skal ha kontroll som en av sine gjøremål, der de skal passe på at alle skal følge reglene til kollektivet og ikke bli en del av det individualistiske samfunnet og bryte med de uskrevne reglene. Ved brudd på reglene har kollektivet makten til å sette i verk passende negative sanksjoner som og utstøtte eller omtale hele familien negativt. Reglene reflekterer verdiene ved

den pakistanske kulturen og straffetiltakene som settes i gang viser viktigheten av de ulike verdiene som blant annet ære, rykte og respekt (Eriksen, 2010, s. 66).

Sosiologen Albert J. Reiss skiller mellom sosial kontroll og personlig kontroll. Den personlige kontrollen som vi pålegger oss selv, skyldes den sosiale kontrollen som påføres av familien. På denne måten har den negative sosiale kontrollen blitt gyldig for mange ved en sosialiseringssprosess. Unge kvinner og menn har tatt inn verdiene og normene til familien og samfunnet, og omgjort dem til en del av dem selv (Ugelvik, 2019, s. 26).

## 4.2 Ære

I alle samfunn kan man finne tanker om skam og ære, men det vil variere hvor viktig det er for de ulike samfunnene. I det norsk-pakistanske samfunnet blir ære og skam sett på som uskrevne regler og dominerende begreper. Ære blir til en del av kulturen som tilegnes gjennom oppveksten. Ifølge professor Thomas Ugelvik sitter normene «i ryggmargen», etter hvert er de med på å skape samhørighet i kollektivet. Endringer på slike regler som oppleves viktige kan skape sterke reaksjoner. Som for eksempel sterk motvilje, hat og skam. Den kontrollen som settes til verks da kan bli svært inngripende og sterk (Ugelvik 2019, s. 101).

Sosiologen Erving Goffman er kjent for sin rolleteori som handler om behovet for å bevare og forsvare ansikt, denne kan sammenlignes med ære. Æresbegrepet har en kollektiv dimensjon og er forbundet med kollektivets status. Både ansiktet og æren kan tapes derfor må man passe på dem for å opprettholde dem. Ansiktet er individuelt mens ære er kollektivt. Ugelvik forklarer «når et familiemedlem bryter gjeldende normer, går det utover æren til alle» (Ugelvik 2019, s. 101). På denne måten brukes æresbegrepet til å sette begrensninger i livet til norsk-pakistanske kvinner og menn. Negativ sosial kontroll kan forstås som en uformell kontroll som baserer seg på noen levere regler som er annerledes enn det som er normen i det norske samfunnet. Forskjellen er at normene i det pakistanske samfunnet er konstruert på en ide om kollektiv ære og skam.

Ære skal både virke avskrekkende fordi den kan ødelegges og tiltrekkende ved inngåelse av forretninger og ekteskap. Derfor er ens rykte og foreldrenes navn viktig for å forsvare slekten. Når man handler ut ifra det som blir sett på som respektabelt av andre oppnår man ære. Ved

bortfall av ære blir man vanæret, ikke bare individet, men hele familien og kollektivet. Slik kan ære være med på å opprettholde den negative sosiale kontrollen fordi den kan være basert på frykt. Mange norsk-pakistanere er bekymret for hva folk si om dem og hva vil naboene tenke om meg og min familie- hvis jeg gjør dette (Lien 2002, s. 35).

### **4.3 Kultur er noe vi gjør**

Professor Hylland Eriksen definere kultur som «de ferdigheter, oppfatninger og væremåter personer har tilegnet seg som medlemmer av samfunn» (Eriksen 2010, s. 15). Norsk-pakistanere vokser opp i to samfunn både det norske og det pakistanske samfunnet i Norge. De forholder seg til to kulturer og blander dem sammen til sin egen. Videre forklarer Eriksen at «kultur viser til det lærte, kognitive og symbolske aspektet ved tilværelsen, mens samfunn viser til den regelmessige sosiale organiseringen av den menneskelige tilværelse» (Eriksen 2010, s. 15).

Mens professor Øyvind Dahl definerer en dynamisk kulturforståelse slik: «kultur er ikke noe et menneske har, men noe posisjonerte individer gjør gjeldende i det sosiale spillet overfor andre mennesker» (Dahl 2013, s. 42). Førstegenerasjons innvandrere fra Pakistan har bodd i Norge rundt femti år. Barn av førstegenerasjonen altså både andre og tredjegerasjonen plukker opp normene og verdiene til både foreldrenes kultur og den norske kulturen og gjør dem om til sin egen kultur. Kultur er alltid i endring og nye løsninger blir forhandlet. Da de første pakistanske arbeidsmigrantene kom til Norge, var det helt vanlig at storfamilien med flere generasjoner bodde under samme tak. I dag forhandles det om nye samlivsforhold i norsk-pakistanske familier. Dahl forklarer videre at det oppstår en «tredjekultur» som er annerledes enn kultur nr. 1 og kultur nr.2. Barn av foreldregenerasjonen også kalt «tredjekulturs barn» skaper en ny kultur som er nyfortolkning av identiteten i nye situasjoner (Dahl 2013, s. 208).

### **5.0 Presentasjon av funn**

I dette kapittelet presenteres resultater av datainnsamling og refleksjoner rundt teorien som er relevant for informantenes erfaringer med å bryte med normen og hvordan negativ sosial kontroll

oppleves for dem. Jeg har kategorisert funnene under hovedkategoriene: Ekteskap, familie og livsformer, begrensninger i livet. Informantene som nevnt i metode kapitlet har fått fiktive navn.

## 5.1 Ekteskap

Det er en gammel tradisjon hos pakistanske familier at ekteskapsinngåelse skjer via arrangerte ekteskap. Arrangerte ekteskap dreier seg om å sette en ramme rundt det å finne seg en partner og det er et valg som gjelder for hele kollektivet i tillegg til at det skaper samhold i familien og familieeiendommer ikke går ut av slektens eie. Veldig ofte er det både rom for forhandlinger og valgmuligheter i arrangerte ekteskap. I en norsk kulturell kontekst er valg av ektefelle et individuelt valg. Men vi skal ikke lengre enn 100 år tilbake før en slik praksis var vanlig i Norge. Mine funn viser at tradisjonen ved ekteskapsinngåelse hos norsk-pakistanske familier holder gradvis på å endre seg. Av de seks jeg intervjuet var fire gift, kun ei valgte å gifte seg arrangert i Pakistan, mens de tre andre har valgt å finne ektefellene sine på egenhånd før de har involvert familiene. Nedenfor har jeg beskrevet tre ulike erfaringer med ekteskapsinngåelse hos norsk-pakistanske familier.

### 5.1.1 Arrangertekteskap

*Jeg hadde bestemt meg, at jeg skulle gifte meg arrangert når det var snakk om ekteskap. Jeg husker godt at min mor spurte meg, før hun la frem aktuelle kandidater som hadde fridd, om det var noen jeg var interessert i? Da kunne de se på det også, om det kunne være aktuell. Slik at jeg fikk en fin og positiv opplevelse av arrangert ekteskap. (Sarah)*

Sarah valgte å gå den tradisjonelle veien ved ekteskapsinngåelse der foreldrene er med på å arrangere ekteskapet fra starten av. Sarah beretter at allerede i ung alder hadde hun bestemt seg for å bli med foreldrene til Pakistan for å gifte seg med en mann der. Hun mener at foreldrene hennes er glad i henne og ville aldri velge en som ikke var bra for henne. Hun hadde noen kriterier, som gikk ut på at den utvalgte ektemannen hennes skulle ha en utdanning, være målrettet og selvstendig. Et av kravene var at han skulle hjelpe til med å ta ansvar for barna når

de kom til verden. Slik at han var forberedt på en annen kultur når han forlot Pakistan. Sarah var 22 år gammel da hun giftet seg. De fleste foreldre vil det beste for sine barn, og derfor vil de prøve å påvirke dem til å ta de valgene som er riktige etter deres mening. For Sarah oppleves det som en del av oppdragelse og omsorg der foreldrene skal være med å velge en ektemann for henne. I tillegg til at hun fikk være med på å forhandle ved å sette noen kriterier og ivareta familiens ære.

### **5.1.2 Kjærlighetsekteskap**

Naila ble kjent med mannen sin da hun gikk på videregående skole. De var i et hemmelig forhold i fem år før de fortalte familiene sine. Naila forteller at hun måtte samle veldig mye mot for å snakke med sin mor om at hun hadde truffet en annen mann enn det moren hennes hadde sett for seg. Moren til Naila ville at hun skulle gifte med sønnen til søsteren hennes. Altså fetteren hennes.

*Jeg fikk også veldig god hjelp av min storesøster. Hun hjalp til med en dekkhistorie om at hun kjente han fra før av fordi de er på samme alder. Og at hun hadde hørt mye fint om han. Jeg vet ikke til hvilken grad mamma trodde på det, men uansett. Storesøster hjalp meg og støttet meg veldig mye. (Naila)*

Foreldrene til Naila gikk med på at denne mannen og foreldrene hans skulle komme hjem til dem for det formelle møte mellom to familier for å fri. Foreldrene hennes fikk veldig godt inntrykk av mannen Naila hadde valgt og familien hans. Naila mener at det kommer av at familien hans er velstående, med godt renommé, utdanning og jobb. I tillegg til at de er opptatt av verdier som respekt og ære fra den pakistanske kulturen. Selv om ekteskapet til Naila er selvvalgt blir det også en slags familiearrangement der begge familiene kommer til enighet. Denne løsningen fører til at alle parter blir involvert i valg av ektefelle. Normbruddet aksepteres og blir ikke kjent utad. På denne måten sikrer de æren til familiene. Det er ikke bare Naila og kjæresten hennes som gifter seg, men hele storfamilien på begge sidene.



### 5.1.3 Blandingsekteskap

*Etter mye diskusjoner, gikk de med på å la meg gifte meg med en norsk kvinne som jeg hadde blitt kjent med selv, da var kriteriene til mamma at det skulle være et stort bryllup for å bli akseptert. For min del holdt det med et lite bryllup. (Josef)*

Josef forteller at han ikke ville hente seg en kone fra Pakistan. Fordi det ikke passet han og livet han ville leve i Norge. Moren hans ville at hun skulle arrangere bryllup for han og at Josef skulle treffe noen pakistanske kvinner hun hadde valgt ut for han. Generasjonskonflikten om å bo sammen med foreldrene sine har Josef løst ved å la foreldrene sine bo i utleiedelen av huset. Han forteller at moren hans var veldig negativ i starten på grunn av religion og utdanning, men nå har det gått seg til. Ifølge Øyvind Dahl er dette en av mange arenaer hvor to ulike kulturelle oppfatninger som møtes og kjemper for å forhandle om nye løsninger (Dahl 2013, s. 43).

### 5.2 Endringer i familie og livsformer

Et hushold består ofte av mennesker som er i slekt, bor og sover under samme tak og inntar måltider sammen. Typisk norsk hushold består ofte av kjernefamilie der et ektepar med barn bor sammen. Mens hos den pakistanske familien er det vanlig at husholdet består av flere generasjoner. Ofte en mor og far, med sønner og deres koner og barn i tillegg til ugifte døtre. Sønnene blir i storfamilien, mens døtre giftes bort. Familien har en viktig funksjon i den pakistanske konteksten, den skal både gi trygghet, og status. I tillegg til å fungere som en omsorgsinstitusjon for de eldre. Søner er viktige for foreldrenes økonomiske forsikring for alderdommen. Familiestrukturen er hierarkisk det vil si at kjønn og alder bestemmer ens plass. Mine funn viser at familiemønster og samlivsformer er i endring hos norsk-pakistanske familier. Josef forteller at han har valgt å løse det ved å la mor bo i kjellerleiligheten, mens han selv bor med sin norske kone i hovedhuset. Kollektive hensyn blir sett på som viktigere enn individets ønske. Det er ikke vanlig i den tradisjonelle norsk-pakistanske kulturen at man flytter hjemmefra og bor for seg selv før man er gift.

### 5.2.1 Fra storfamilie til kjernefamilie

Yonas forteller at han og konen hans bodde sammen med foreldrene hans etter at de var gift. Ett par år etter bryllupet ønsket konen hans å flytte ut for å etablere en kjernefamilie.

*Da tenkte jeg, det kan vi egentlig ikke gjøre. For det er ikke helt innenfor. Vi i Stavanger er fortsatt der at vi skal bo sammen med mor og far. Jeg gikk en del runder med meg selv om dette her. Vi bor rett ned i gaten her, mens foreldrene mine bor fem minutters kjøretur. Det er ikke så langt unna egentlig. Det er et stykke unna, du må fortsatt ha en bil for å komme deg dit. Men det er innenfor i hodet mitt. (Yonas)*

For Yonas var det vanskelig i begynnelsen å fortelle til resten av slekten om at de har flyttet ut. Han var redd for at folk skulle få vite at han hadde flyttet ut av huset til foreldrene fordi som den eneste sønnen forventes det av han å ta vare på foreldrene sine. Forventningene kan oppleves som negativ sosial kontroll samtidig som Yonas danner en ny kultur for seg selv, familien og andre norsk-pakistanere.

### 5.2.2 Samboerskap

Kiran beretter at hun har valgt å flytte til et mindre tettsted i Rogaland etter at hun ble samboer med en norsk mann. Dette er stikk i strid med norsk-pakistansk kultur, der det forventes at pakistanske kvinner gifter seg med andre pakistanske menn. Kvinner skal først flytte ut hjemmefra etter ekteskapet. Kiran har valgt å få to hunder som kjæledyr. I den pakistanske kulturen er det unaturlig å ha kjæledyr og hunder blir sett på som urene. Fordi de kan ha smittsomme sykdommer. Hun opplever et press fra familien om å gifte seg. Kiran sier at hun venter med å fortelle om forholdet sitt til foreldrene sine. Hun vil vente til det blir seriøst nok og til hun finner ut av at kjæresten hennes er verdt å ta en kamp med foreldrene. Øyvind Dahl forklarer at mennesker som lever i to kulturer klarer å håndtere to ulike kodesett og spiller sine roller veldig godt både hjemme hos foreldrene og ute i samfunnet (Dahl, 2013, s. 206). Kiran sier at hun tilpasser seg normene ettersom hvilken kultur hun befinner seg i og lever en slags dobbeltliv. Kiran lever med regelmessig påvirkning fra to ulike kulturer.

### 5.2.3 Enpersonshusholdning

Mikael har valgt å flytte ut av foreldrenes bolig, for å bo for seg selv i en alder av 33 år. Han ønsker å være selvstendig og i tillegg slippe foreldrenes strenge oppdragelse. Han ønsker ikke å bli kontrollert av foreldrene sine lenger. På spørsmål om det var greit for foreldrene hans at han flyttet for seg selv, svarer han. «*Hadde jeg vært 18/19 år, så hadde det ikke vært greit, fordi de er ganske strenge på at jeg ikke finner meg en norsk dame og sånne ting.*» Mikael mener at hvis han skal ta ansvar for egne avgjørelser og bli selvstendig så må han bo for seg selv. Det var ikke lett å løsrive seg fra foreldrene, men nødvendig for hans individuelle liv forteller han. Familier som utøver negativ sosial kontroll er opptatt av at alle familiemedlemmer skal leve i tråd med deres normer og verdier. Slik at deres ære og rykte utad ivaretas.

### 5.3 Begrensninger i livet

I mange tilfeller når man ser for seg andre menneskers reaksjoner på det en gjør, eller planlegger å gjøre, er det nok med det imaginære blikket til at man velger å ikke gjøre det. Den negativ sosial kontrollens virkemidler omfatter alt fra vage hint til påføring av skam, dårlig samvittighet til utstøtelse. I det norsk-pakistanske miljøet i Norge er det ofte eldre kvinner og menn i tillegg til familie, som passer på hvorvidt medlemmer av det pakistanske samfunnet passer på å følge tradisjonene, normene og verdiene fra landsbyen i Pakistan. Begrensninger i samfunnet legger føringer til at unge kvinner og menn setter begrensninger på egne liv. Disse avgrensningene kan sammenlignes med janteloven som er med på å sette begrensninger for noen mennesker.

#### 5.3.1 Aktiviteter

I en samtale med Naila om det er noen aktiviteter som hun ikke kan være med på, fordi hun må ta hensyn til normene. Forteller hun at hun alltid må ta hensyn til både egne foreldre og svigerfamilien før hun skal gjøre noe. Før hun giftet seg fikk hun ikke lov til å jobbe kveldsvakt.

*Mamma sa at du må ikke jobbe der, for da slutter du seint på kvelden. Så da kommer du til å komme hjem seint på natta. Og hva skal vi si til folk når de ser at du kommer hjem seint? Det tenkte mamma på, det er deres ære på en måte. (Naila)*

Sarah forteller at hun har fått lov til ganske mye av foreldrene sine, men det er andre mennesker fra det pakistanske miljøet som har prøvd å legge føringer på hvordan familien hennes skal passe på henne.

*Folk spurte foreldrene mine. Hvilken skole er det som er åpen i helgene? Da jeg sa at jeg skal til lesesalen. Jeg husker pakistanske «onkler» og «tanter», noen av de var sånn. Hva slags skole er det? De prøvde liksom å få mine foreldre til å mistenke at jeg løy eller noe sånt. De sa pass på datteren deres, men mine foreldre har alltid stolt på meg. (Sarah)*

Når Sarah skulle på utveksling til Sør-Afrika fikk hun høre kommentarer av «onklene» hennes. De lurte på om hun var så dårlig at hun ikke kom inn på skole i nærheten, siden hun skulle ta høyere utdanning i Sør-Afrika. I den pakistanske kulturen blir de yngre lært opp til å kalle de som er eldre enn dem selv for «onkel», «tante». Det er fordi autoriteten øker med alderen og man kommer høyere opp i hierarkiet. Man skal respektere de som er eldre og ikke bruke navnet da det blir sett på som uhøflig (Eriksen & Sajjad, 2012, s. 173).

*Mange av de foreldrene mine omgås med, sier at vi skal ikke sende barna våre til andre steder, hva er vitsen med det, vi har jo et universitet i Stavanger. Er han så dårlig på skolen at han må ut av byen. (Yonas)*

Yonas opplevde det samme som Sarah, da han skulle ta høyere utdanning i en annen by i Norge. Han forteller at han ble konfrontert av de eldre i det pakistanske miljøet om hvorfor han skulle studere utenbys. Han hadde lyst til å studere der, og hadde muligheten. Men han turte ikke å svare eller snakke imot fordi han var yngre enn dem og ville ikke være uhøflig ved å svare tilbake. I den pakistanske kulturen skal man respektere de eldre, og det er begrensninger på hvordan og hva man kan svare til de eldre.

### 5.3.2 Bekledning

Krav om hvordan norsk-pakistanere skal kle seg kan også sette føringer på livsutfoldelsen til kvinner og menn. Det er en norm i den pakistanske kulturen om at kvinner og menn skal kle seg anstendig og ikke blottlegge seg.

*Hvis jeg er på stranden en sommerdag så må jeg igjen passe på hva jeg går med, i hvert fall når jeg er med storfamilien. Men når jeg er på ferie med mannen min og barna våre så er vi mer frie. (Naila)*

Naila forteller at hun har deltatt på svømmekurs og har spurt andre norsk-pakistanske venninner om å bli med, de sier at det har veldig lyst, men blir ikke med fordi det er offentlige svømmehaller i Rogaland og da må de gå med badedrakt. Hun mener selv at det er det som hindrer dem i å bli med.

*Ellers når jeg er her i Rogaland, kan jeg gjøre alt, men når jeg er i Oslo så må jeg selvfølgelig passe på. Jeg vet ikke om jeg hadde giddet å gå i svømmehall der fordi det kryr av utlendinger og pakistanske damer som du kan kjenne igjen, og jeg synes det er ubehagelig med de blikkene man får. (Naila)*

Naila foretrekker å svømme i badedrakt istedenfor heldekkende drakt, noe de andre pakistanske damene hun referer til mest sannsynlig bruker. Blikkene Naila er redd for å få, er nok til at hun unnlater å svømme. På denne måten blir negativ sosial kontroll hennes måte å kontrollere seg selv på både når hun er med storfamilien og blant andre pakistanere.

Det er ikke kun kvinner som føler at de må ta hensyn til bekledningen. Mikael sier at han har lyst til å stille opp i konkurranse i bodybuilding, men da må han stille opp i undertøy. Han er redd for at bilder av han kan havne på trykk eller at andre fra det pakistanske miljøet skal snakke om han til foreldrene hans. Da vil de bli flau over at hans individuelle valg skal ødelegge rykte og æret til familien.

*Jeg har lyst til å gjøre det, men så tenker jeg familie. Hvis jeg skulle bli fotografert og havne i aviser, sosiale medier etc. Så det er litt sånne ting da. Det er mange pakistanere som snakker, så får foreldrene høre det. Også begynner de å snakke, og kjeft, så føler jeg meg «guilty». (Mikael)*

Videre forteller Mikael at han ikke legger til hvem som helst som venn på Facebook fra det pakistanske miljøet. Denne begrensningen setter han for å «beskytte» seg selv fra å bli kontrollert og sladder. Han har også gitt beskjed til sine venner om at de ikke skal legge ut bilder av han fra der han holder alkoholholdig drikke i hånden. Han forteller at han må passe på hver minste ting, og det er slitsomt. Det blir mye å tenke på.

## **6.0 Konklusjon**

Det er en todelt problemstilling jeg har søkt svar på i dette prosjektet. 1: Hvordan oppleves negativ sosial kontroll for norsk-pakistanske kvinner og menn. Og 2: Hvilke erfaringer har de med å bryte med den sosiale normen. Etter å ha gjennomført intervjuundersøkelsen er jeg ikke i tvil om at negativ sosial kontroll oppleves svært tungt og slitsomt for de fleste informantene mine. Erfaring med å bryte med normen viser seg å være et sosialt avvik som kan være positivt for å skape samfunnsmessige nyvinninger. Selv om studien er basert på et lite utvalg, er det faktum at jeg har intervjuet seks norsk-pakistanere i Rogaland. Jeg mener det er grunnlag for å hevde at det disse seks informantene opplever og erfarer, sier en del om det å vokse opp med en fot i to helt ulike kulturer.

I forhold til spørsmålet om hvordan oppleves negativ sosial kontroll for norsk-pakistanske kvinner og menn, viser min studie at opplevelsene deres har en god del til felles med tidligere forskning slik som beskrevet i kapittel 2. Kontrollen oppleves ulikt i ulike stadier i livet. Informantenes erfaringer med å bryte med negativ sosial kontroll er at med tiden går det seg til.

Denne studien har vist at norsk-pakistanere tar til seg gradvis mer av kulturen til det individualistiske norske samfunnet de lever i. De gjør det om til sin egen kultur blandet med foreldrenes kultur fra det kollektivistiske samfunnet i Pakistan. På tross av negativ sosial kontroll.

Jeg opplever at mitt tema for dette prosjektet er med på å skape en større åpenhet rundt det som er tabu å snakke om i det norsk-pakistanske samfunnet. Etter mitt syn er dette et viktig arbeidsfelt for sosialisering i det flerkulturelle norske samfunnet. Det kunne være interessant ved en annen anledning og med et annet metodevalg å gå dypere inn i problemstillingene forbundet med foreldrenes perspektiv på temaet.

Det kunne også være interessant å se mer på oppveksten til barn av andre og tredjegerasjons norsk-pakistanere for å se på hvilke kulturelle verdier og normer som blir videreført.

## 7.0 Litteraturliste

- Bile, A. (2016, 11.mai). – *Hurra for de skamløse jentene som står frem! Nå tør jeg også.* Aftenposten. Hentet fra <https://www.aftenposten.no/>
- Bile, A. Srour, S. N. & Herz, N. (2017). *Skamløs*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Bredal, A. (2011). *Mellom makt og avmakt: Rapport om unge menn, tvangsekteskap, vold og kontroll*. ISF-rapport 2011:4 Hentet fra <https://samfunnsforskning.brage.unit.no/samfunnsforskning-xmlui/handle/11250/177457>
- Burner, T. & Tjora, A. (2018, 6.september). *Sosial kontroll*. Store norske leksikon. Hentet fra <https://snl.no/>
- Dahl, Ø. (2013). *Møter mellom mennesker: Innføring i interkulturell kommunikasjon* (2.utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Eriksen, T. H. & Sajjad, T. A. (2012). *Kulturforskjeller i praksis: Perspektiver på det flerkulturelle Norge* (5.utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Eriksen, T. H. (2010). *Små steder – Store spørsmål: Innføring i sosialantropologi* (3.utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Friberg, J. H. & Bjørnset, M. (2019). *Migrasjon, foreldreskap og sosial kontroll*. Fafo-rapport 2019:01 Hentet fra <https://www.fafo.no/images/pub/2019/20698.pdf>
- Hagen, A. L. & Skorpen, G. S. (2016). *Hjelp, jeg skal på feltarbeid!: Håndbok i etnografisk metode* (1.utg.). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Hammersley, M. & Atkinson, P. (2006). *Feltmetodikk: Grunnlaget for feltarbeid og feltforskning* (2.utg.). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Haq, I. (Regissør). (2013). *Jeg er din*. (Spillefilm). Norge: Mer film.
- Haq, I. (Regissør). (2017). *Hva vil folk si*. (Spillefilm). Norge: Mer film.
- Herz, N. (2016,25.april). – *Vi er de skamløse arabiske jentene og vår tid begynner nå.* Aftenposten. Hentet fra <https://www.aftenposten.no/>



- Justis- og beredskapsdepartementet. (2017). *Retten til å bestemme over eget liv*. (Handlingsplan 2017-2020). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/retten-til-a-bestemme-over-eget-liv/id2542178/>
- Khan, D. (Regissør). (2012). *Banaz – A Love Story*. (Spillefilm). Storbritannia: Fuuse films.
- Lea, M. (2018, 25.oktober). – *Noman Mubashir: - Ble trist fordi jeg ikke kunne gi foreldrene mine barnebarn*. Dagbladet. Hentet fra <https://www.dagbladet.no/>
- Lien, I. L. (2002). *Ære, vold og kulturell endring i Oslo indre by*. Nytt Norsk Tidsskrift Hentet fra [https://www-idunn-no.ezproxy.vid.no/file/pdf/33208145/nnt\\_2002\\_01\\_pdf.pdf](https://www-idunn-no.ezproxy.vid.no/file/pdf/33208145/nnt_2002_01_pdf.pdf)
- Mohr, E. L. (2017, 13.september). – *Filmskaper Iram Haq (41) ble sendt til Pakistan som ung jente mot sin vilje: - Dette må aldri skje mer*. Dagbladet. Hentet fra <https://www.dagbladet.no/>
- Nesrine, S. S. (2016, 29.april). – *Kjære jente som lever i glasshus: Det er ingen skam å være fri*. Aftenposten. Hentet fra <https://www.aftenposten.no/>
- Odden, G. Ryndyk, O. Ådna, G. M. (2015). *Minoritetsfamiliers tanker om og erfaringer med familierådgiving innad i og utenfor familien*. SIK-rapport 2015:4 Hentet fra <https://www.academia.edu/36222033/>
- Pettersen, L. P. (2007, 12.januar). – *Måtte kjempe for kjærligheten: Kjendisadvokat Abid Raja (31) Kunne ikke gifte seg fritt*. Dagbladet. Hentet fra <https://www.dagbladet.no/>
- Rehman, S. (2009). *Blåveis: min vei ut av volden*. Oslo: Kagge Forlag.
- Rognmo, (2014, 11.mars). – *Viste film om æresdrap for FN: I går viste norske Deeyah Khan Emmy-vinnerfilmen «Banaz a Love Story» for FN*. Dagbladet. Hentet fra <https://www.dagbladet.no/>
- Tjora, A. (2010). *Kvalitative forskningsmetoder: I praksis* (1.utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Ugelvik, T. (2019). *Sosial kontroll*. Oslo: Universitetsforlaget.